

TEKİRDAĞ'DA DİNÎ VE KÜLTÜREL HAYAT

EDİTÖRLER
HASAN KESKİN – ÖZKAN ÖZTÜRK
HALİL İBRAHİM DELEN – ALİ SEVER

İstanbul, 2019

ENSAR NEŞRİYAT TİC. A.Ş.

© Eserin her türlü basım hakkı anlaşmalı olarak Ensar Neşriyat'a aittir.

ISBN: 978-605-7619-73-0

Sertifika No: 17576

Kitabın Adı

Tekirdağ'da Dini ve Kültürel Hayat

Yayın Yönetmeni

Hüseyin KADER

Adem SAYDAN

Editörler

Hasan KESKİN

Özkan ÖZTÜRK

Halil İbrahim DELEN

Ali SEVER

Kapak

Halil YILMAZ

Baskı-Cilt

ÇINAR MAT. ve YAY. SAN. TIC. LTD. ŞTİ.

100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Caddesi

Ata Han No:34 / 5 Bağcılar - İSTANBUL

Tel: 0212 628 96 00 - Faks: 0212 430 83 35

Sertifika No: 45103

1. Basım

Aralık 2019/ 2.000 adet basılmıştır.

İletişim

Ensar Neşriyat Tic. A.Ş.

Düğmeciler Mah. Karasüleyman Tekke Sokak No: 7 Eyüp Sultan / İstanbul

Tel: (0212) 491 19 03 - 04 Faks: (0212) 438 42 04

www.ensarneyriyat.com.tr siparis@ensarneyriyat.com.tr

Tekirdağ'da Sosyal, Dinî ve Kültürel Hayat

Nurettin GEMİCİ*

Osmanlıların Rumeli fetihlerini başlatmalarından çok kısa süre sonra bugünkü adıyla Tekirdağ'ı diğer bir söyleyişle Rodosçuk veya Tekfurdağı'nı topraklarına katmışlardır. Bizans döneminde sol kol adlandırılan Via Egnatia yolu üzerinde önemli bir merkez olan Tekirdağ'ı vatan yapmak adına akıllı iskân politikaları takip edilmiştir. Buralara getirilen yörükler ve sonrasında Anadolu'daki karışıklıklardan sonra gelen Ermeniler gibi gayrimüslim nüfusların seçimi tesadüfi değildir. Osmanlılarda fütühatı gerçekleştiren şehirlerde kök salmak adına yapılan şeylerin başında tebaası arasında ayırım yapmadan hakkaniyetle adil hükmetmek ve ayrımcılık yapmamaktır. Yüzyıllardır tecrübe edile edile gelişen farklı dil, din ve kültürlere sahip milletlerin birlikte yaşama tecrübesini Rumeli'ye oradan Balkanlara taşımaları olmuştur. Osmanlıların öteki diyebileceğimiz Müslüman tebaa dışında kalan halklara davranışını belirleyen politikasında ana unsur sadece bu milletleri kendine bağlamak, isyan etmelerine mani olmak veya vergi toplamaya matuf değildir. Burada birincil olan şey doğru olanı ve olması gerekeni yapmaktır. Dağılıma ve parçalanma dönemlerinde bu iyi niyetli tutumunun kendisine çok faydası olmamakla birlikte Osmanlılar doğru olanı sonuna kadar yapmaktan geri durmamıştır. Tarihen sabit bir hakikat olarak İspanya'da Endülüs'ün son parçası Beni Ahmer devletinin yıkılışından sonra sahipsiz kalan on binlerce Müslümanı padişahın emriyle kurtarmaya giden Osmanlı denizcileri aynı zulme maruz kalan Yahudiler hakkında ayrımcılık yapmamışlardır. Hatta bunlardan bazılarını kurtarmakla kalmayarak önemli bir kısmını da İstanbul'a getirmiştir. Yükselme döneminde neredeyse 40 Milyon kilometre² ulaşan Osmanlı devletinde pek çok dil, din ve mezhep ve inanışlara sahip tek bir potada tutabilmek oldukça zordur. Fethedilen yerlerde uygulanan mülayemet siyasetinden hem devlet hem de orada yaşayanlar karlı çıkmıştır. Uzun vadede takip edilen doğru ve yerinde politikalar ve uygulamalar sayesinde nihai planda bölgede Müslüman

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, ngemici@istanbul.edu.tr

Türk nüfusun tutunması sağlanmış ve yaşayanlar arasında İslâm'la şereflenelerde olmuştur.

Erken dönemden itibaren tutulan kayıtların tahrir defterlerine taşınması sayesinde yüzyıllar öncesine ait sosyoekonomik veriler hakkında bilgi edinmemiz mümkün olmuştur. Bahsi geçen kayıtlar bu işe memur olan tahrir kâtibi veya emini ve duruma göre kadı eşliğinde meskûn mahaller, ziraat yapılan araziler, yaylaklar ve ekilebilir arazilerin tespiti yapılmaktaydı. Bu kayıtlara dayanılarak orada yaşayanların sosyal statüleri ve şimdiye kadar yükümlü oldukları vergilerin miktarı tespit edilebilmiştir

Tekirdağ şehrinin kendine has bazı hususiyetleri olmakla birlikte Trakya ve Balkanlarda Osmanlı hâkimiyetindeki Edirne, Üsküp, Silistre ve benzeri şehirlerle genel görünümüyle birleşmektedir.¹ Tekirdağ veya eski adıyla Rodosçuk'ta dini kültürel hayatın nasıl yaşandığının doğru tespitinde o yöreye ait şeriye sicillerinde tutulan kayıtlar büyük önem arz etmektedir.

Konuyu daha detaylandırmadan bir ayrıntıdan bahsetmeden geçmek doğru olmaz. Osmanlı devletinde hukuku ilgilendiren konular mahkeme kayıtlarına herhangi bir şekilde girmiştir. Fakat Osmanlı toplumunda bazen mahkeme masraflarından kaçınmak bazen de erdemlilik adına toplumda mevcut olan akil kişilerin veya kimisi eşraftan kimisi ulema ve sulehadan kimselerin araya girmesi veya sosyal baskısıyla sonlandırılan sayısız denecek kadar meseleyi de göz ardı etmek doğru olmaz. Bunların elde mevcut mahkeme kayıtlarına şeriye sicillerine geçmemiş olması yokluğuna delil olmaz. Yakın zamanlara kadar bu veya buna benzer pek çok meselenin çözümlenmesi toplumca saygınlığı kabul edilen sivil, askerî, mülki gibi farklı statülerde kimselerin bazen emrederek bazen rica ederek bazen de sorumluluğu veya maddi giderleri kefaletlerine alarak soruna müdahale etmeleriyle çözüme kavuşmuştur. Bu konuda çevremizde bu türden olaylara tanıklık yapmış binlerce kişiye ulaşmak mümkündür. Tamamını okumamakla beraber Şeriye sicilleri kapsamında yapılan çalışmalar konunun bu yönüne değinilmemiştir. Meseleye bu veçheden yaklaşmamızın nedeni Osmanlı devletinin kapladığı milyonlarca km²'lik coğrafi alan, değişik etnisite'de yüzlerce halka rağmen ihtilaf²ların sayısının bugüne göre ve dönemindeki diğer imparatorluklara göre azlığının sebebi sadece hukuk sisteminin doğru çalışmasıyla irtibatlandırmak eksik olur. Özellikle Müslüman nüfusun yaşadığı yerlerde ağırlıklı olarak

1 Rodosçuk Şeriye sicillerine dair danışmanlığımızda yaptığımız yüksek lisans teiz bu çalışmanın çıkış noktası olmuştur. Şeyda İbicioğlu, *1572 No'lu Tekirdağ (Rodocşuk) Şer'iyye Sicili Transkripsiyonu ve Tahli* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2016)

2 Cahid Baltacı, *İslâm Medeniyeti Tarihi*, 3. Baskı (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, 2010), 297-311; Önkal – Bozkurt, "Cami", 7: 49-54.

kurumsallaşmamış ve özel bir isme veya statüye tabi olmayan çoğunluğu eşraf, esnaf, ulema, suleha gibi manevi ağırlığı olan büyüklerin ihtilaf, niza ve ayrılıklarda yerinde ve zamanında gösterdikleri tavır her türlü takdirin üstündedir. Bugün başta evlilik, ticarî ortaklık veya alışverişle alakalı olarak biriken milyonlarca davanın, uyuşmazlığın, kavgaların temelinde bahsettiğimiz anlamda bir kurumun işlerliğinin olmamasıyla açıklanabilir. Gün geçtikçe etkinliğini azalan basit bir ifadeyle arabulucu, uzlaştırıcı şahsiyetlerin post-modern dünyada hızla aramızdan çekilmesiyle sorunlar pek çok sahada düğümlenmiştir. Şeriye sicillerine dair tez ve kitaplarda elde mevcut olan belgeler kullanılmış ve konunun bu boyutu ihmal edilmiştir. Artık modern dünyada siyasi, ekonomik ve kültürel çatışmalar ve ihtilaflarda adına hakem, arabulucu veya Ombudsman denilen şahıslar veya bu görevi üstlenen hukuki, ticari ve sosyal kurumlar veya ilgili birimlerden söz edilebilir. Günümüzde sadece orta ölçekli şehir ve kasabalarda hayatta kalmaya çalışan gayri resmi arabuluculuk sistemi oldukça zayıflamıştır. Özellikle geçmiş yıllardan günümüze evlilik, ticari ortaklık konularında ayrılık ve karşılıklı davalaraşmalar inanılmaz rakamlara ulaşmıştır.

Rodosçukla alakalı tezlerin kronolojik dizilimi aşağıdaki gibidir; **Özlem Sert, Reconstructing a Town From Its Court Records, Rodosçuk (1546-1552), (Yayımlanmış Doktora Tezi)**, Ludwig- Maximilians Üniversitesi Ortadoğu Tarihi ve Kültürü ve Türk Araştırmaları Enstitüsü, Münih 2008. Bu tez Türkçeye Rodosçuk: Osmanlılar Döneminde Esamesi Geçen İnsanların Kenti 1546-1553 olarak çevrilip 2017 yılında Süleymanpaşa Belediyesi tarafından bastırılmıştır; **Emine Cengiz, 1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şeriye Sicili Transkripsiyon ve Tahlili, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2008.; **Agron İslâmi, 1579 Numaralı Rodosçuk (Tekfurdağı) Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2010.; **Necla Bostancı, 1596 Numaralı Rodosçuk (Tekfurdağı) Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2010.; Hatice Bayraktar, XIX. yüzyılın ortalarında Tekirdağ Kazası, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2011.; Sevgi Akın, Osmanlı Klasik Döneminde Tekirdağ ve Keşan: 1456-1556, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2014.; Hümmet Kanal, 20. yüzyıl başlarında Tekfurdağı Sancağı (1900-1912), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2015.; Kadir

Güldür, Tereke Defterlerine Göre Rodosçuk Kazasında Sosyo-Ekonomik Hayat (1788-1790), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir 2016 ve son olarak nezaretimde yaptırılan bir çalışmada **Şeyda İbicioğlu, 1572 No'lu Tekirdağ (Rodosçuk) Şer'iyye sicili Transkripsiyonu ve Tahlili, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016**, yer almaktadır.

Rodosçuk yani Tekirdağ hakkında İsam kütüphanesinde koleksiyonda 244 defter mevcut olmasına rağmen doğrudan Şeriye sicillerini konu alan dört adet yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Bunlarla yetinilmeyerek de konu bağlamında Tereke defterlerini konu edinen diğer bir çalışma da gözden geçirildi.³ Ayrıca konu çerçevesinde kaleme alınmış kaynakların belli başlılarına da göz atıldı. Aslında bütün bu çalışmalar insana dönem ve Tekirdağ hakkında çok şeyler anlatmaktadır. Şeriye sicilleri tutulduğu şehirlerdeki sosyal, kültürel, iktisadi ve dini hayatı bizlere yansıtan birer toplumsal ayna mesabesinde dir.

Tekirdağ'ın Fethine Dair

Osmanlılar döneminde erken dönemde 1357 yılında I. Murat daha şehzade iken gerçekleşen fethinden kısa süre sonra elden çıkmışsa yeniden 1367 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır.⁴ Rodosçuk şehrinin İslâmlaşması ve Türkleşmesi ve vatan toprağına dönüşmesine dönük olarak Anadolu'da yaşamakta olan Türkmen boylarından pek çok oba buralara göç ettirilerek iskânları sağlanmışır. Müslüman ahalinin Rodosçuk'a gelişiyile birlikte yeni mahalleler oluşmaya başlamıştır. Bu göçler şehre Osmanlı özünde İslâm mührünü koymuştur. Yüzyıllar içinde Rodosçuk'ta yaşayan insan sayısı 5000 nüfustan 11000 rakamına ulaşmıştır. Celali isyanlarından mütevellid Anadolu Ermenilerinin bir kısmı da buraya göç ettirilmiştir.⁵

Tekirdağ fethi sırasında 9 mahalleye sahip iken, kent Osmanlı dönemi boyunca gelişerek 17. yüzyılda 22'si Müslüman, 2'si Ermeni ve 6'sı Rum mahallesi üzere 30 mahalleli bir hale gelmiştir. Şehirdeki Ermeni mahalleleri özellikle Celali isyanları sebebiyle Anadolu'dan göç ettirilen Ermenilerce kurulmuştur.⁶

3 Özlem Sert'in (Sandfuchs), *Reconstructing a Town from its Court Records Rodosçuk (1546-1553)*, (Doktora Tezi, München, 2008) daha sonra Türkçeye çevrilmiştir. Ayrıca Tekirdağ bağlamında kaleme aldığı bir makalesi de Suraiya Faroqhi anısına hazırlanan Osmanlı'nın Peşinde bir Yaşam başlıklı bir çalışmanın içinde yer almaktadır. "Rodosçuk Kentinde Yasak Aşklar (1546-1549), Şeriye Sicillerinden Zina Metinleri Okumak" adlı çalışması daha çok Antep şehrinin konu alan Amerikalı yazar Leslie Percie'nin Ahlak oyunları, 1540-1541 Osmanlı'da Ayntab Mahkemesi ve toplumsal cinsiyet kitabındaki benzer tarihlerdeki olaylarla karşılaştırmalar yaparak hazırlanmıştır. Adı geçen eser Ülkün Tansel tarafından 2005 yılında çevrilerek İstanbul'da Tarih Vakfı Yurt Yayınları arasında yayımlanmıştır.

4 Anonim *Tevârih-i Âl-i Osman*, haz. Nihat Azamat, F. Giese neşri, s. 19.

5 Hacer Ateş, *Tekirdağ Yöresinde Şehirleşmenin Tarihi Süreci (16. Ve 17. Yy.lar)*, 2012, 111.

6 Hacer Ateş, *Kuzey Marmara Sahilleri ve Ard Alanında Şehirleşmenin Tarihi Süreci; XVI.-XVII. Yüzyıllarda*

1650 sonrası şehir nüfusunda azalmalar görülmüştür. Kayıtlar 8500 sayısından bahseder. Rodosçuk içinde yaşayan insanların dini inançlarına bakacak olursak öncelikle Müslüman, Hıristiyan olan Ermeni ve Rumlarla birlikte Yahudileri görürüz. Rodosçuk şehrini diğer şehirlerden ayıran önemli ekonomik faaliyet alanı sahip olduğu limanıdır. Balkanlardan gelen başta hububat, et ve süt ürünleri olmak üzere pek çok iaşenin bir nevi aktarma istasyonudur. İstanbul'un ekmeçlik buğdayı ve diğer tahıl ürünlerinin sağlandığını belgelerden anlıyoruz. Rodosçuk şehrine dair sosyo-ekonomik ve dini yapının XVII ve XVIII. Asırlarda görüntüsünü kısmen de şeriye sicillerinden öğrenmek mümkündür. Rodosçuk özelinde kadınların tutmuş olduğu kayıtlar Osmanlı cihan devletinin idari taksimatına dair işleyiş, kaza, köy ve mahallelerin dağılımı, Müslüman ve gayrimüslim tebaanın nüfuslarını ve bölgede kaydedilen ekonomik verilere ışık tutar.

Yeri gelmişken şu konuya değinmemiz yerinde olacaktır. Osmanlı coğrafyasında farklı din, renk, milliyete sahip pek çok bir arada barış içinde yaşadığı müsellemler bir hakikattir. Bu coğrafyadaki ortak yaşama kültürü ve diğer inanç sahiplerine ve farklılıklara tahammül konusunda mevcut arşiv belgelerimizin yanı sıra buralardan geçen seyyah, elçi vb. şahsiyetlerin kaleme aldığı onlarca eserde bunu görebiliriz.

Ayrıca Rodosçuk'a ait Şeriye sicillerinden elimizde 244 defterin mevcudiyetinden yukarıda bahsedilmişti.⁷ Bu defterlerin tamamı olmasa da en azından belli yıl ve aralıklara yapılacak olan farklı tarihleri ele alan ilmi bir tetkik ve incelemeden sonra genel hükümler çıkarmak mümkün olabilir. İncelenen 4 defter ve buna bağlı çalışmalar ilgili dönem ve yıllara dair net bir fikir verebilir. Buradan çıkarılacak hükümler kendi asrının biraz öncesine ve sonrasına tekabül edebilir. Fakat geçmiş toplumların değışkenlik dinamiklerini günümüzle karşılaştırmak zordur. Bu çerçevede vaktiyle üzerinde çalıştığımız Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde sık sık veya birden fazla gördüğü şehirlerden bahsederken oranın iktisadi ve ticari hayatındaki canlılığa vurgu yapar.

“Omuz Omuz sökmez, diyerek çarı pazarın kalabalık oluşuna vurgu yapar. Bu sözü Edirne'de ve diğer şehirlerde ifade eder. Yine Anadolu'da XVII. Aşırı kasıp kavuran Celali isyanları sebebiyle ANADOLU'da gezdiği ve gördüğü şehirlerdeki gerileme ve sosyal problemlere açıkça değinir. Bir kısmını yakından tanıdığı eşkıyaları tanıtımında realist bir tavır takınır. Onların yaptığı kötülükleri anlatırken devletin idari anlamda yapmış olduğu hataları da görmemezlikten gelmez. Bu sebeple yeri geldiğinde çok sevdiği IV. Murat hakkında “Kassapbaşı”

Tekirdağ ve Yöresi (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2009), 111.

7 <http://ktp.isam.org.tr/?url=kaynaksicil/>

diyerek aşağılamaktan çekinmez. Evliya Çelebi araştırmacıların ortak görüşü olarak Seyahatnamenin Mısır'da tamamlanması boşuna değildir. İçinde pek çok tenkit ve eleştirilerin yer aldığı kitabın yazarının hayatında Osmanlı başkenti İstanbul'da yayınlanması tepkilere de yol açabilirdi. Mümtaz Turhan Hoca'nın Kültür Değişmeleri kitabında uzun uzun uzadıya hulasa edilen açıklamanın özü; Viyana bozgununun gerçek sebebi ne Tatar hanının ihaneti ne de Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın taktik hatasıyla bağdaşmaktadır.⁸

... *Viyana Bozgununa kadar zaferlerle dolu, uzun ve şanlı tarihi boyunca Avrupa kıtasında tek ciddi bir mağlubiyet tanımayan, karada ve denizde asırlarca rakipsiz bir surette hâkim olan tahtından krallar indirip hükümdarlar nasp ve himaye eden bir imparatorluğun garp âlemi karşısındaki psikolojik atitudü sadece üstünlük duygusuyla vasıflandırılabilir. Bu hissin sevgiyle daima hakir görüp her nevi inkılap ve tekâmülüne karşı lakayt kaldığı bir dünyadan bozgunla neticeleşen ilk darbeyi yediği zaman, mağlubiyetinin sebeplerini kavrayamamış, onu eski bir müttefikin (Sobyeski'nin) ihanetine veya kendi kumandanının beceriksizliğine hamletmişti.*⁹

Tekirdağ veya Rodosçuk özelinde bütün Osmanlı vilayetlerinde yaşanan bazı aksaklıklar veya gerilemelerin temelinde merkezi idarenin yaşadığı II. Viyana kuşatması ardından birbiri ardınca alınan mağlubiyetlerle devletin inhitat sürecine girmesidir. Trakya bölgesinin en gözde şehrinin, Osmanlı'nın çöküşünü hızlandıran Osmanlı Rus savaşı ve ardından kaybedilen Balkan savaşları sonrası aldığı göçler ve I. Dünya savaşı sonrası yapılan Mondros mütarekesinden sonra maruz kaldığı işgal sırasında yaşananlar bir sürü acı ve üzüntünün sebebidir. Yakın tarihi konu alan eserlerde detayları verilmiştir.

Tarihe Kaynaklık Etmesi Bakımından Şer'îye Sicilleri

Şer'îye Sicilleri Osmanlı yargı sistemine tabi mahkemelerde kadılar tarafından varılan ve alınan kararların yazıldığı defterlerdir. Bu defterlerde İstanbul'da Saraydan gönderilen ferman, berat, buyruldu, kanunname gibi resmi yazılar ve gerektiğinde diğer mahkemelerle yapılmış olan tahrirat da yer alırdı.¹⁰

Sicillerde kayıtlarda bölümlenmeler çoğunlukla göreve yeni başlayan kadı tarafından başlatılırdı. Kadı efendi görevi devraldığı tarihi defterde kalınan sayfa-

8 Tanpınar da Fransa'ya elçi gönderilen XXVIII. Çelebi Mehmed'in halet-i ruhiyesini Evliya Çelebi'yle karşılaştırarak şunları söylemektedir. "Kanuni asrının şanlı hatıraları arasında ve bir serhat mücahidinin mağrur gözüyle görmez, O XVIII. Asır Paris'ine Karlofça ve Pasarofça'nın milli şuurda açtığı hazin gediklerden ve devlet işlerinde pişmiş bir zeki memurun tecrübesiyle bakar. XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi (İstanbul: 1976), 44.

9 Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri* (İstanbul: 1987), 148.

10 Ahmet Akgündüz, *Şer'îye Sicilleri* (İstanbul: 1988), 16-18.

nın üstüne yazardı. Göreve başlayan bazı kadılar da tamamen müstakil bir defter tutmayı tercih ederlerdi, bazı kadılar ise kendi zamanına ait müstakil sicil açarlardı. Mahkemeye intikal eden her türlü resmi yazı belli bir disiplin içinde sicile kaydedilirdi.¹¹

Şer'îye sicilleri kamuda yargı sistemi ve hukukun işleyişinin yanı sıra Osmanlı devletindeki adı geçen bölgedeki ticari ve iktisat hayata dair tarihi verileri barındırır. Özellikle ait olduğu şehir veya bölgenin sosyal yapısını ve idari teşkilatın nasıl çalıştığının anlaşılmasına katkı sunar.¹² Şer'îye Sicilleri bir yönüyle askeri tarih açısından önemli bilgileri ihtiva etmektedir. Savaş öncesi ve sonrası hazırlıklar buna dâhil edilebilir. Bazı ürünlerin satışının men edilmesi veya kısıtlanması da yer alır.¹³

11 Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı* (Ankara:, 1984), 148.

12 Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, 367.

13 Adli Kayıtlar

Şer'îye sicillerindeki belge türleri

Osmanlı Devletinde kadılar hem adli hem de idari görevlidirler. Bu sebeple şeriye sicili kayıtlarında her iki türden belge yer alır.

İ'lam: Hâkimin bir konu hakkında İslâm şeriatına dayanarak verdiği hükmü içeren ve üstünde imza ve mührünü taşıyan vesikadır. Burada esas olan kadının vardığı hükmeye dair yazılı evrakı sözlü beyan ve yazılı bir evrakla taraflara iletmesidir.

İ'lâm konuları arasında borç ikrarı, alacağın tecili, kefalet, istihkak, havale, kazf, şübh, had cezaları, mak-tul keşfi, diyet, deyn, kısas, ihtida, irtidâd, sulh, sirkat, rüyet-i hilal ve benzerleri sayılabilir.

2-Hüccetler: kadının kararını ihtiva etmeyen, taraflardan birinin ikrarını ve diğerinin bu ikrarı tasdikini içeren ve üst tarafında bunu düzenleyen kadının mühür ve imzasını taşıyan yazılı belgeye hüccet denir. Yani bugünkü noterlerin yaptığı gibi, bir hukuki durumun kadı tarafından yazı ile tespit edilmiş halidir. Hüccetler, isteyenlere verilirken suretleri aynen sicile kaydedilirdi.

Hüccetler konularına göre çeşitlilik gösterir. Bazı önemli hüccet çeşitleri şunlardır: Nikâh hüccetleri; bunlar evlilik akdine dair hüccetlerdir. Boşama hüccetleri; bunlarda evlilik akdinin bitmesiyle ilgili olup talak hücceti, talak-ı bâin (ayrıcı boşama), talak ve tefviz-i talak (kadına boşama hakkının verilmesi), anlaşmalı boşanma (muhalaa), evlenmenin feshi (fesh-i nikâh) gibi hususiyetleri içerir. Ayrıca nafaka hüccetleri, terbiye velayetinin verildiği hidâne hüccetleri, vasi ve kayyum tayinine dair hüccetler bulunur. Köle azadiyla ilgili hüccetler; mukâtabe (kölenin efendisizlikle para karşılığı anlaşması), itk (köleyi salıverme). İzin ve yetki verilmesine dair olan hüccetler, satış akdi hüccetleri (bey'); ferağ (tasarruf hakkının terk ve devredilmesi), geri alım hakkıyla satım (bey'-i vefa), geri alım hakkıyla kiralama (bey'-i istiğlâl), şüf'a hücceti (satılan gayrimenkulün satış bedelini ödeyerek şüf'a hakkı olan kişilerce geri alınması), bağışlama, vedia (menkul bir malın geri alınmak üzere emanet olarak bırakılması akdi), rehin, istihkak (zabt), ikrar, havale, şahadet, kefalet, şirket (ortak olma), kısas, diyet, sulh, ibra (borcunu ödeme beyanı), iflas, vasiyet hüccetleri de vardır.

3-Ma'ruz: Şeriye sicillerinde hüccet ve ilâmlardan farklı ve genellikle ifade ve şekil itibarıyla ilâmlarla karşılaştırılan bir belge çeşidi de maruzlardır. Sadece kadının icra makamlarına idari bir durumu arz ettiği yazılı kayıtlara veya halkın icra makamına yahut kadıya hitaben yazdığı şikâyet dilekçelerine denir.

Kadıların ilgili makamlara hitaben, görevlilerin hüsn-ü hâlini arz ederek taltifini talep ettikleri hüsn-ü hâl ma'ruzları; şakî ve benzeri kişilerin olumsuzluklarını bildirdikleri su-i hâl ma'ruzları; boş çıkan makamları bildirdikleri cihad-ı mahlûle ma'ruzları; geri çekilen ve kaldırılan görevleri gösteren cihat-ı mefrûğa ma'ruzları; merkezden gelen emirlerin ulaştığını bildiren ma'ruzlar, tutukluların salıverilmesi ve vali, kadıların vefat veya berat talebini içeren ma'ruzlardır

4-Mürasele: Kadının kendisine denk veya daha aşağı rütbedeki sahis, yahut makamlara hitaben kaleme aldığı yazılı belgelere "mürasele" veya çoğulu olan "müraselât" denilmektedir.

İdari Kayıtlar

1-Berat: Osmanlı diplomatiğinde padişah tarafından bir memuriyete tayin, bir şeyin kullanılma hakkı, bir ayrıcalık veya bir şeyden muaf tutulduğunu gösteren ve üzerinde padişahın tuğrasını taşıyan belgelere denir.

Osmanlı fethi sırasında küçük bir kasaba halindeki Tekirdağ kale ve liman olmak üzere iki yerleşim yerinden meydana geliyordu. Fethin ardından bir kaza merkezi olan şehir Rumeli'deki ilk oluşturulan ilk sancaklardan olan Çirmen'e idari olarak verildi.

Osmanlı idaresine girdikten sonra bölge nüfus yönünden çok gelişmiştir. *Konargöçerler ve Tatarlar ile birlikte bölgede Romanların de yaşadığı bilinmektedir. Kentte ve civar köylerde oldukça fazla sayıda Rum nüfusu da bulunmaktaydı. Rumların önemli bir kısmının Kırım'dan göç ettirildiği anlaşılmıştır. Ayrıca burada Ermeni ve Yahudi nüfusunun da bulunduğu görülmektedir. Daha çok Sefarat Yahudileri'nin yaşadığı bilinmekte, Balkan savaşından sonra bunlara*

2-Ferman: Divan-ı Hümayun veya Paşakapısı'ndaki divanlarda alınan kararlara uygun olarak yazılan ve üzerinde tuğra bulunan padişah emirlerinin (buyruk) genel adıdır.

3-Buyruldu: Osmanlı diplomatiğinde de sadrazam, vezir, defterdar, kazasker, Kaptan paşa, beylerbeyi gibi yüksek rütbeli görevlilerin kendilerinden alt kademelerde bulunan görevlilere gönderdikleri emirler için buyruldu denilir.

4-Tezkereler: Osmanlı diplomatikasında daha ziyade üstten alta veya aynı seviyedeki makamlar arası yazılan ve resmi bir konuyu ihtiva eden belgelere "tezkere" denmektedir.

5-Temessükler: Miri arazide ve gayri sahih vakıflarda tasarruf hakkı sahiplerine yetkili makam veya şahıslar tarafından verilen belge demektir. Yani temessük tasarruf vesikası demek olur ki, sonraları tapu tabiri bunun yerine geçmiştir.

6-Terekeler: Ölünün tehziz ve tekfni, ölünün borçları, vasiyeti, veresenin hakkı terekenin kısımlarını oluşturur. Varisi olmayan veya olup da mal tasarruf edemeyecek yasta vaziyette bulunan ölümlerin mallarına dair kadılar tarafından tutulan defterlere de tereke defterleri denilmiştir.

Diğer Kayıtlar

Vakfiyeler, memurlara izin ve vekil tayini, vergi ve cizyelerin toplanması, müderris tayini, resmî yapıların keşif ve tamiri, ihtida işlemleri, esnaf teftişi, yiğitbaşı ve kethüda tayinleri gibi kayıtlardır.

Şer'iyye Mahkemelerinde Görevliler:

Kadı: Halk arasında meydana gelen davaları ve uyuşmazlıkları şer'i ve örfi esaslara göre halleden, savcılık hâkimliği nefsinde toplayan, ayrıca bazı adli yetkileri olan kimse anlamına gelmektedir. Osmanlı adli mekanizmasının temel taşı olan kadılar, buldukları yerin hem hâkimi, hem belediye başkanı hem de halkın her konuda müracaat edebileceği sosyal güvenlik makamı idi.

Kadının Yardımcıları:

1-Nâibler: Kadı tarafından kendisine muhakeme konusunda yetki verilmiş ikinci dereceden seri mahkeme memurudur. Naip, son kararı vermeye yetkili değildi, daha çok sorgu hâkimi olarak görevlendirilmiştir. Bununla beraber, Rodosçuk kazası arpalık olarak yönetildiğinden, kadılar İstanbul'da oturmakta, bu nedenle kazayı kendi yerlerine atamış oldukları naip, yönetmekteydi.

2-Kassâmlar: Vefat etmiş olan bir şahsın terekesini mirasçılar arasında taksim eden şeri memur anlamına gelir. Osmanlı adli teşkilatında iki çeşit kassam vardır. Birincisi askeri kesimin terekelerini taksimden kazasker kassamlarıdır. İkincisi ise şeri mahkemelerin bulunduğu yerdeki kassamlardır.

3-Muhzırlar: Şer'i mahkemelerde davacılarla dava olunanları huzura çağırın ve savcının bazı görevlerini ifa eden memur" demektir.

4-Çavuşlar: Hukuken kesinleşen nakdî ve bedenî cezaların infazı, kısacası günümüzde icra memurlarının tamamen, emniyet görevlileri ve savcılarının ise kısmen görevlerini ifa eden memurlardır.

5-Subaşlar: Mahkemelerde icra ve infaz görevlerini üstlenmişlerdi. Mahkeme kararını tatbik etmek, hapsine karar verilen şahısları hapsedmek, hapisaneye nezaret etmek, cezaları infaz etmek ve cezai tazminatları tahsil etmek Subaşların görevleri arasında mübâsirlerydi.

6-Mübâsirlere: Mahkemelerde celb ve tebliği işlerinde kullanılan memur demektir. Ayrıca devletçe görürdürülmesi veya soruşturulması lazım gelen bir isin yapılmasına ve ya soruşturulmasına görevlendirilen memurlardır.

7-Kâtipler ve hademeler: Tarafların iddialarını, savunmalarını, şahitlerini ve beyanlarını doğru olarak zapt geçirmekle sorumlu memurlardır. Ayrıca merkezden gönderilen ferman, berat gibi belgeleri de sicillere işlemek görevleri arasında bulunuyordu. Yukarıdaki bilgiler için bkz. Şeyda İbicioğlu, age, 1-6.

*Rumeli'den göçen Yahudilerin katıldığı anlaşılmaktadır.*¹⁴ Tekirdağ'daki verimli topraklar arpalık olarak devlet görevlilerine, hekimbaşılara tahsis edildiği kaydı Evliya Çelebi'de geçer. Yine Evliya Çelebi, top-keşan (top arabalarını çekerek götürenler) Yörük beylerinin tahtgahıdır ve hekimbaşılının arpalığıdır” diyerek durumu açıklar.¹⁵

Tekirdağ ve civarının Osmanlı topraklarına katılmasından sonra Rodosçuk merkez kabul edilip İncecik ve Banados isimli iki yerleşim birimi de oluşturulmuştur. Fetihden çok kısa sür sonra hem yörükler hem de ahiler buraları yurt edinmişlerdir. Malkara civarına Türkmen ve yörük grupları Tekirdağ, Çorlu ve Hayrabolu civarına yerleştirilmeye başlanmıştır.¹⁶

Rodosçuğa ait ilk kayıtlar 1515 yılına ait tahrir defterleridir. Bu kayıtlara göre Müslüman ahali ilk olarak şehrin batı tarafında ve Marmara denizi kıyılarına uzak yüksekçe bir tepede kurulmuştur. Özellikle İstanbul'un fethinden sonra burada Müslümanların yerleşimleri artmış ve yaşadıkları mahalleler çoğalmıştır. Bunun sosyal, kültürel ve iktisadi sebepleri de olmuştur. Bütün bu gelişmeler şehrin çehresini değiştirerek Rodosçuk şehirini bir İslâm şehrine dönüştürmüştür.¹⁷

Rodosçuk şehrinin her bakımdan kalkınmasının önünü açan faktörlerden tımar ve vakıf uygulamaları olduğunu unutmamak gerekir. Tımar olarak yapılan tahsisler şehrin askeri ve idari yapısını güçlendirmiş ve bu sayede atıl olan arazilerin işletilmesi için belli bir sayıda işgücüne duyulmuştur. Bütün bunların yanında vakıflara veya Arpalık olarak dağıtılan arazilerin ekilmesi de ekonomiyi olumlu mana da etkilemiştir.¹⁸

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'da kurduğu vakıflara kaynak sağlamak Rodosçuk'taki verimli arazileri ayırmıştır.¹⁹ Fatih Sultan Mehmed Han'a ait vakıflara gelir oluşturacak araziler kiralama yoluyla işletilmiştir²⁰

14 İlber Ortaylı, “16. Yüzyılda Rodosto (Via Egnatia'nın Marmara'daki uzantısı), *Sol Kol (Osmanlı Egemenliğinde via Egnatia* (İstanbul: 1999), 218; M. Tayyib Gökbilgin, *Rumelide Yürükler Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan* (İstanbul: 1957), 70-72.

15 Evliya Çelebi, *Seyahatname*, 8: 347.

16 Emine Cengiz, *1751 no lu Rodosçuk Şeriye Sicili Transkripsiyonu ve Tahlili* (Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2008), 21

17 Hacer Ateş, age, 61-63.

18 Mehmet Serez, *Tekirdağ Tarihi ve Coğrafyası Araştırmaları* (Ankara: 2007), 97.

19 Suraiya Faroqhi, “İstanbul'un İlaşesi ve Tekirdağ-Rodosçuk Liman (16. ve 17. Yüzyıllar), *Türkiye İktisad Tarihi Üzerine Araştırmalar*”, *ODTÜ Gelisme Dergisi* (1979-1980): 139.

20 Ortaylı, *16. Yüzyılda Rodosto*, 218.

Tekirdağ Özelinde XVII. Yüzyılda Osmanlı'da Osmanlı'da Sosyo-Kültürel Hayat

Tebliğ konusu olarak ele aldığımız üzere Şeriye sicillerinde ve dönem dair kaynaklarda geçtiği üzere Osmanlı hâkimiyetindeki topraklarda hayatın merkezinde din yer almaktadır. O sebeple Tekirdağ veya Rodosçuk'ta din ve o dine ait ritüeller hayatın olmazsa olmaz bir yönünü aksettirirlerdi. Gündelik hayatta Müslüman erkekler ağırlıklı olarak namaz ibadetlerini Cami'de cemaatle birlikte yerine getirirken Müslüman hanımlara bu imkân tanınmamaktaydı. Buna karşın Ramazan ayında bu yasak gevşetilerek teravih namazına katılabildikleri gibi Bayram eğlencelerinin olduğu mekânlara da gidebilmekteydiler. Bunun dışında günlük ibadetlerini evlerinde yapmak zorundaydılar. Güne çok erken saatte Sabah namazıyla başlanır, yatsı namazı kılındıktan sonra çoğunluk evlere çekilirdi. Erken dönemde tekke, hankâh ve benzeri yerlerde zikir halkalarına katılanlar ve mahalle ve köy odalarında sohbetlere iştirak edildiği vakiydi. Sonralara kahve ve tütün alışkanlıkları XVII. Yüzyılda yaygınlık kazanınca kahvehanelerde ve yaren odalarında oturulurdu. Tütün ilk zamanlar çubukla kullanılır ve yanında kahve içmek de adet olmuştu. IV. Murat döneminin kısa süreli yasakları istisna edilirse tütün ve kahve ayrılmaz ikili olarak hep önplandaydı. Osmanlı devletinin hemen hemen bütün şehirlerinde ortalama gelir düzeyine sahip ve alt gelir düzeyinde olan basit halk çoğunlukla kullanım alanı sınırlı küçük metrekaireli evlerde kalmaktaydılar. Evlerin küçük oluşunun nedeni gün içinde evdışı hayatın akışıdır. Evlerin ufaklığının sebebi kullanılışıyla alakalıdır. Zira bugün olduğu gibi sabah-tan akşama kadar ev içinde süren monoton bir hayat söz konusu değildi. Bu da haliyle geniş bir mekâna ihtiyaç bırakmıyordu. Yukarıda geçtiği üzere bütün bu sıralananlar ortalama sıradan basit halk için düşünüldüğünde ilk akla gelenlerdir. Bunun dışında Padişah ve devlet büyüklerinin sarayları, konakları, yalıları ayrı bir kategoride değerlendirmek gerekir. Bu mekânlarda yapılan programlar çoğunlukla ilmi, edebî ve tasavvufi sohbetlerden oluşurdu. Ayrıca tasavvufi neşveye tutkun ehl-i tarikin tekkelere devam ettiği bilinmekteydi. Rutin olarak haftanın belli günlerinde yapılan zikirler toplumun her kesiminden insanlara açıktı. İslâm dininin hayatın tamamını kuşatması nedeniyle hafta içinde istirahat ve dinlenme ve ibadet günü olarak Cuma günü belirlenmişti. Camilerde, mescitlerde ve evlerde gerçekleştirilen günlük, haftalık ve yılın belli günlerinde yapılan ibadetlere dikkat ve özen gösterilirdi. Bir cümleyle söylemek gerekirse Ramazan ayı hususi programların yer aldığı müstesna bir dönem olarak kabul edilirdi. Camilerin mahyalarla süslenmesi ve Ramazan etkinlikleri Bayram sonrası da devam ederdi.

Osmanlı toplumunda İstanbul ve diğer şehirlerde halkın gündelik giyim kuşamı ve özel günlere mahsus kıyafetleri o kimselerin bir kimlik kartı yerine

geçerdi. Üzerindeki giysileri bir nevi onları bize tanıtan kartvizit hükmündeydi. Giyim ve kuşamları üzerinden insanların sosyal statüleri ve iktisadi durumları kolayca anlaşılırdı. Bu bazen elbisenin kendisiyle bazen de kumaşının kalitesiyle anlaşılırdı. Kıyafetler konusunda kemer takmak olmazsa olmaz şartlardan biriydi. Kemerlerde hançer taşımak bir nevi değişmez bir modaydı. Yine kemere tütün kesesi asılması ve bugünkü safari tarzı denilen kolsuz ceket ve yelek giysisine benzer mintanlar yer almaktaydı. Ayrıca göğse takılan nişan, mendil ve bazı süslemelere de rastlanırdı. Mintan üzerine giyilen bir nevi sabahlık tarzı bornozu andıran elbiseler giyilirdi. Kış aylarında samur kürkler tercih edilirdi. Özellikle Sultan İbrahim döneminde samur kürk yaygınlaşarak fiyatı astronomik rakamlara ulaşmıştı. Ayaklara yünden örülmüş çoraplar giyilir. Sarı renkte meshler giyilir. Ökçeli pabuçlar veya yemeni denilen tamamen deriden kapalı terliğe benzetebileceğimiz ayakkabılar giyilirdi. Pabuçlarda renk tercih Müslüman erkekler için sarı diğer din mensupları siyah ve mor renkler yaygındı. Yine erkekler arasında yaygın olan sarık sarma tarzına göre kişinin mesleğini ve sosyal statüsünü tanıtıcı bir yöne de sahipti. Müslüman olmayan ahaliye külâh ve takke kullanmaktaydı. Kadınlar giymiş oldukları kıyafetlerin adları farklı olsa da tam tesettür olduğundan süslü kemerleri ve takılarını dışarıda göstermezlerdi. Bu tür ziynet eşyaları evde veya kadınlardan oluşan meclislerde sergilenirdi.²¹

16.yy da Rodosçuk'ta Yerleşim

Tahrir defterleri incelendiğinde 16.yy da Müslüman ve gayrimüslim dağılımı aşağıdaki gibidir.²²

Yıl	Müslüman Mahallesi	Müslüman hane	Gayrimüslim mahallesi	Gayrimüslim hane	Toplam
1515	4	312	7	395	Nüfus 2500-3000?
1520	5	?	?	?	
1535	7	?	?	?	
1540	10	343	?	308 Rum 20 Yahudi Sayısı bilinmeyen çingene ve yeniçerilerle	Toplam nüfus 3500-4000
1550	18	?	?	?	
1595	20	617 Müslüman	6 Rum Mahallesi	200 hane Rum ve 20 hane Yahudi	4500-5000

21 Nurettin Gemici, *Evlîya Çelebi* (İstanbul: 2018), 35.

22 Yukarıdaki tablo için bkz. İbicioğlu, *1572 No'lu Tekirdağ (Rodosçuk) Şer'iyeye Sicili Transkripsiyonu ve Tahlili*, 12.

16. Yüzyılın ilk yıllarında 4 olan Müslüman Mahallesi asrın sonunda 20 ye yükselmiştir. Osmanlı devletinin yükseliş döneminde ticari hayatın canlılığının bir yansıması da denilebilir.²³

Tekirdağ'daki Müslüman ahalinin nüfus hareketleri ilgili tezlerde detaylı olarak verildiğinden burada tekrarına lüzum görülmemiştir.

Sonuç Yerine

Tekirdağ, rodosçuk veya Tekfurdağı olarak isimlendirilen şehrin sosyo kültürel tarihine dair kesin ve bağlayıcı sonuçlara varmak mümkün değilse de eldeki yapılan çalışmalara bakarak bazı tespitlerde bulunmak mümkündür. Bunları şöyle sıralayabiliriz.

Rodosçuk şehrinin İslâmlaşması ve ahali içinde Müslüman kesimin artması yüzyıllar içinde gerçekleşmiştir.

Rodosçuk şehrinde Müslüman mahallelerinin sayılarını artışı ve çok kültürlü ve dinli yapının zaman içinde oluştuğu görülmektedir. Şehrin fethinden sonra nüfus olarak ağırlıklı olarak Rumlar görülmekte iken XVI. Yüzyıldan itibaren Türk nüfus öne geçmiştir.

Rumlar dışında Yahudiler ve Celali isyanlarından sonra Anadolu'dan yerleştirilen Ermeniler de mevcuttur. Mahalle yapıları çoğunlukla ayrı olmakla birlikte karışık olarak kalınan karma mahalleler de görülmüştür.

Camiler, Mescitler, tekke ve hankâhların yanı sıra Yahudiler dışında diğer din salıklarının ibadethanelerine rastlanmaktadır.

Bazı İslâm toplumlarında var olan keskin kıyafet ve giyim kuşam ayrımı Tekirdağ'da yaygın değildir. Müslümanlar ve din mensupları benzer kıyafetleri giyebilmektedir.

Müslümanlarla birlikte gayrimüslimler değişik sebeplerle Kadı önüne çıkabilmekte ve birlikte yargılanmayı tercih edebilmekteydiler. Bazen de gayrimüslimlerin kendi aralarındaki ihtilaflara kadılar bakabilmekteydi.

Müslümanların diğer mensuplarıyla ticari ilişkileri ve Müslüman vakıflarından borç aldıkları görülmüştür.

Az sayıda da olsa Rum ve Ermeniler Müslümanlarla olan sosyal, ticari ve hukuki münasebetleri sebebiyle İslâm'ı seçerek Müslüman olmuşlardır. Mahkeme kayıtlarında bunlar görülmektedir.

23 Hacer Ateş, "Tekirdağ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40: 360-361.

Yaşadıkları yüzyıllar itibarıyla Müslümanların gayrimüslimlerle beraber belli asgari müşterekleri sağlama koşuluyla barış içinde yaşamalarına rağmen kayıtlara geçen eşkıyalık başta olmak üzere adi suçların gayrimüslimler tarafından gerçekleştiğine dair bulgular da vardır.

Fetihten sonra hızla gelişen ve dönüşen Rodosçuk şehri uzun yüzyıllar nüfus yapısı itibarıyla çok kültürlü ve dinli bir toplum olarak Cumhuriyet öncesine kadar diğer Osmanlı şehirlerinden farksız bir görünüm arz ederken önce 93 harbi diye bilinen Osmanlı-Rus savaşı ardından Balkan savaşları ve son olarak I. Dünya savaşı sonrasında kısa süreli Yunan işgali yaşamıştır. Bugün özünde var olan güzel ve eşsiz hasletlerin yeniden yeşerdiği bir şehir olarak geleceğe daha bir umutla bakmaktadır.

Kaynakça

- Akgündüz, Ahmet. *Şeriye Sicilleri*. İstanbul: 1988.
- Ateş, Hacer. “Kuzey Marmarada Bir Liman Kentinde Ticaret: xvi. Yüzyılda Tekirdağ-Rodosçuk Limanı”. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 3/6 (2013): 21-38.
- Ateş, Hacer. “Tekirdağ”. *DİA*, 40: 359-362, Ankara: 2011.
- Bayındır, Abdülaziz. *İslâm Muhakeme Usulü*. İstanbul: 1986.
- Baltacı, Cahit. “Arpalık”. *DİA*. 3: 392, Ankara: 1991.
- Bostancı, Necla. *1596 Numaralı Rodosçuk (Tekfurdağı) Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2010.
- Cengiz, Emine. *1751 No’lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şeriye Sicili. Transkripsiyonu ve Tahlili*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, 2008.
- Darkot, Besim. “Tekirdağ”, İ. A., İstanbul: 1979.
- Ekin, Ümit – Kanal, Hümmet. “Tekfurdağı Sancağı’nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı”. *Humanitas* 4 (2014): 109-127.
- Evliya Çelebi. *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*. Haz. Y. Dağlı ve S. Kahraman. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003.
- Faroqhi, Suraiya. “İstanbul’un İasesi ve Tekirdağ-Rodosçuk Liman (16. ve 17. Yüzyıllar). Türkiye İktisat Tarihi Üzerine Araştırmalar, *ODTÜ Gelişme Dergisi*. 1979-1980 Özel Sayı.

- Faroqhi, Suraiya. “Kentlerde Toplumsal Yaşam” Halil İnalçık- Donald Quataert (Ed.) *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I-II*. (ss. II, 699-729), İstanbul: Eren Yayınları, 2006.
- Faroqhi, Suraiya. “Şehir Evinin Fiziki Yapısı”, *Sosyo- Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi I-III*, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1992.
- Faroqhi, Suraiya. *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam-Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla*, (1995), (çev. Elif Kılıç), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995.
- Faroqhi, Suraiya. “Osmanlı Nüfusu”, Suraiya Faroqhi-Kate Fleet (ed.), *Türkiye Tarihi Bir Dünya Gücü Olarak Osmanlı İmparatorluğu 1453-1603 I-IV* (ss. II, 437-489), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- İbicioğlu, Şeyda, *1572 No'lu Tekirdağ (Rodosto) Şer'iyye Sicili Transkripsiyonu ve Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2016.
- İslâmi, Agron. *1579 No'lu Rodosto (Tekirdağ) Şer'iyye Sicili Transkripsiyonu ve Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2010.
- Karacakaya, Recep. “Tekirdağ Ermenileri (1908-1918)”, Murat Yıldız (ed.) *Rodosto'dan Süleymanpaşa'ya Tekirdağ Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu: 26-27 Mart 2015-Tekirdağ: Bildiriler* (ss.351-362), İstanbul: Kitabevi, 2016.
- Kütükoglu, Mübahat. *Osmanlı Belgelerinin Dili Diplomatik*. İstanbul: 1994.
- Ortaylı, İlber. “16. Yüzyılda Rodosto (Via Egnatia'nın Marmara'daki uzantısı), *Sol Kol (Osmanlı Egemenliğinde via Egnati*, İstanbul: 1999.
- Oy, Aydın. *Tekirdağ İli Yer Adları –I- Merkez İlçesinin Toponimisi*. İstanbul: Tekirdağ Halkevi Yayınları, 1964.
- Pakalın, M. Zeki. “Ferman”. *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: 1946.
- Sayar, Mustafa H. “Eskiçağda Tekirdağ”. Murat Yıldız (ed.), *Rodosto'dan Süleymanpaşa'ya Tekirdağ: Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu: 26-27 Mart 2015-Tekirdağ: Bildiriler* (23-37), İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Serez, Mehmet. “Tekfurdağı Kazası, Rodosto (Tekirdağ) Mahalleleri ve Tekfurdağ Kalesi Yeri”, *Tekirdağ'ın Bilinmeyen Tarihi ve Kültürü*, (15-27), İstanbul: Tekirdağ Tarih Bilincinde Buluşanlar Derneği Yayınları, 2015.
- Serez, Mehmet. *Tekirdağ Tarihi ve Coğrafyası Araştırmaları*. Ankara: Dönmez Ofset, 2007.

- Sert, Özlem. "Becoming A Baker In The Ottoman Town Of Rodosçuk (1546-1552): A Textual Analysis Of The Records Of Designation" [1546-1552 Bir Osmanlı Kasabası Olan Rodosçuk'da Fırıncı Olmak: Atama Kayıtlarının Metinsel Bir Analizi], *New Perspectives On Turkey*, 42, 2010.
- Sert, Özlem. "Quarters, Communities and Converts; Creating Networks in an Age of Bureaucratic Expansion in the Mediterranean (Rodosçuk, 1546-1553)" [Akdeniz'de Bürokratik Yayılma Çağında Oluşan Ağlar: Evler, Toplumlar ve Dönmeler (Rodosçuk, 1546-1553)], *Oriente Moderno*, 93, 365-389.
- Sert, Özlem. *Reconstructing a Town From Its Court Records, Rodosçuk (1546-1552)*. Doktora Tezi, Ludwig-Maximilians Üniversitesi Ortadoğu Tarihi ve Kültürü ve Türk Araştırmaları Enstitüsü.
- Sert, Özlem. *Rodosçuk: Osmanlılar Döneminde Esamesi Geçen İnsanların Kenti 1546-1553*. 1.Baskı, Tekirdağ: Süleymanpaşa Belediyesi Yayınları, 2017.
- Uğur, Yunus. "Şer'iyye Sicilleri". *DİA*, 39: 8-11. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2010.
- Uzun, İbrahim. "Tekirdağ'a Kuruluşundan İtibaren Verilen Adlar Üzerine Bir Araştırma", *Tekirdağ'ın Bilinmeyen Tarihi ve Kültürü*. (ss. 29-40), İstanbul: Tekirdağ Tarih Bilincinde Buluşanlar Derneği Yayınları, 2015.
- Uzunçarsılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*. Ankara: 1984.
- Yücel, Yasar. "16. ve 17. yüzyılda Osmanlı İdari Yapısında Taşra Ümerasının Yerine Dair Düşünceler", *Belleten* 41/163 (1977): 495-506.